

مرکز مدیریت حوزه علمیه قم

رساله علمی سطح سه

تضاد و هابیت با دیوبندیہ

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر حسین رجبی

استاد مشاور:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر مهدی فرمانیان

پژوهشگر:

علی زنگویی زوزنی

سال تحصیلی ۹۰-۸۹

سپاس‌گذاری

لازم می‌دانم به حکم حدیث زیبای «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» از همه کسانی که در تهیه و تنظیم این پایان‌نامه یاری‌ام کرده‌اند، به ویژه استاد راهنما حجت‌السلام و المسلمین دکتر حسین رجبی و استاد مشاور حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر مهدی فرمانیان قدردانی کنم.

چکیده

مبنای فکری وهابیت، مبارزه با عقل‌گرایی و مخالفت با هر نوع اجتهاد در احکام دین است. این فرقه، پیروی از هر مذهبی را باطل می‌داند.

در حالی که دیوبندی‌ها خود را پیرو مذهب حنفی می‌دانند؛ با این حال، دانش-آموختگان مدارس دیوبند، متهم به وهابی‌گری هستند. طالبان و القاعده زائیده آموزه‌های مدارس دیوبندی‌اند. میان وهابیت و دیوبندیه، در حوزه عقیدتی اختلاف‌های اساسی وجود دارد. با وجود این، وهابی‌ها به موجب سرمایه‌هایی که در اختیار دارند بر فضای فرهنگی مدارس دیوبندی حاکم شده‌اند و عقاید خود را بر آن تحمیل کرده‌اند. این حاکمیت فرهنگی، انتقاد بزرگان دیوبند را برانگیخته است.

پایان‌نامه حاضر، به بررسی کلی عقاید وهابیت و دیوبندیه و نیز اختلاف‌ها و تضادهای آن دو پرداخته است. باید گفت که دیوبندی‌ها وهابی نیستند، ولی با توجه به فضای حاکم بر مدارس دیوبند، متأسفانه برخی طلاب و فارغ‌التحصیلان این مدارس، مرجع تفکر وهابیت شده‌اند. گفتنی است که علمای بزرگ دیوبندی، چندین کتاب و مقاله علیه وهابیت نوشته‌اند و به سختی از آنها انتقاد کرده‌اند که در بخشی از پایان‌نامه به آن پرداخته‌ایم.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
سئوال‌های تحقیق:.....	۳
فرضیه تحقیق:.....	۳
پیشینه تحقیق:.....	۴
روش تحقیق:.....	۴
بخش اول: دیوبندیه و وهابیت	۵
فصل اول: دیوبندیه.....	۶
سیر شکل‌گیری.....	۹
بزرگان دیوبندیه.....	۱۱
خلاصه عقاید علمای دیوبندیه.....	۱۵
مکتب دیوبندیه و جماعت تبلیغی.....	۳۰
فصل دوم: وهابیت	۳۲
مقدمه.....	۳۲
چگونگی پیدایش.....	۳۳
نگاهی به زندگی محمد بن عبدالوهاب.....	۳۵
چگونگی شکل‌گیری وهابیت.....	۳۶
مروری بر عقاید وهابیت.....	۳۹
بخش دوم: بررسی دیدگاه‌ها	۴۴
فصل اول: دیدگاه بزرگان دیوبندیه درباره وهابیت.....	۴۵
فصل دوم: دیدگاه علمای وهابی درباره دیوبندیه.....	۵۳
نوشته‌های دیوبندیه علیه وهابیت.....	۶۳
۱- الشهاب الثاقب علی المسترق الکاذب.....	۶۳
۲- المهند علی المفند یا عقائد اهل سنت و جماعت در ردّ وهابیت.....	۶۳

۶۴		۳- ترجمه کتاب عقائد اهل سنت و جماعت در ردّ وهابیت و بدعت
۶۹		بخش سوم: تضاد وهابیت و دیوبندیه
۷۰		فصل اول: توحید و شرک
۷۰		توحید و شرک
۷۱		اختلاف وهابیت و دیوبندیه در صفات خبری
۷۳		اختلاف وهابیت و دیوبندیه در توحید عملی
۷۵		۱. توسل:
۷۷		۲. زیارت قبور
۷۸		نشستن علمای دیوبند کنار قبر رسول خدا
۷۹		نحوه حضور علمای دیوبند بر سر قبور
۷۹		۳. مسافرت به قصد زیارت
۸۰		عقیده دیوبندیه
۸۲		۴. شفاعت
۸۳		اشکال وهابی‌ها به شفاعت
۸۶		پاسخ اشکال وهابی‌ها درباره شفاعت
۸۷		عقیده دیوبندیه درباره شفاعت
۸۹		فصل دوم: حیات برزخی
۸۹		فتوهای وهابیان
۹۰		استمرار حیات، بعد از انتقال از دنیا
۹۳		وجود ارتباط میان حیات برزخی و حیات مادی
۹۸		عقیده علمای دیوبندیه درباره حیات انبیا
۹۹		نتیجه‌گیری:
۱۰۱		فهرست منابع

مقدمه

یکی از جریان‌های مذهبی معاصر، دیوبندیه است که مدارس و طالبان بسیاری در شبه قاره هند و برخی کشورهای دیگر دارد.

دیوبندیه، از نظر فقهی حنفی‌اند، از حیث اخلاقی صوفی‌اند و از لحاظ عقیدتی پیرو ابو منصور ماتریدی.

اطلاعات ضد و نقیضی درباره این جنبش وجود دارد؛ تا جایی که برخی آن را صوفی می‌خوانند و گروهی دیگر آن را وهابی می‌شمارند. طالبان و القاعده تحصیل کردگان مدارس دیوبندیه‌اند. این جریان مذهبی، در مسائل عقیدتی تضادهای بسیاری با وهابیت دارند.

وهابی‌ها از بدو شکل‌گیری، برای رسیدن به اهداف خود از گروه‌های مختلف مسلمان بهره‌جسته‌اند و با طرح برخی اندیشه‌ها، ضربه‌های جدی به اسلام و مسلمانان وارد آورده‌اند. یکی از مجموعه‌هایی که وهابیت برای ترویج افکار انحرافی خود از آن استفاده کرده، مدارس دینی شبه قاره است. وهابیت با همه کسانی که قائل به اجتهاد باشند مخالف است، با این حال، در راستای اهداف سیاسی خود، از مدارس دیوبند، علیه کشورهای مخالف وهابیت سود می‌جویند؛ به گونه‌ای که اکثریت بر این باورند که مدارس دیوبند، وهابی می‌باشند؛ در حالی که از نظر مبنای فقهی، اخلاقی و کلامی، وهابی نیستند. نتیجه اینکه دانش‌آموختگان مدارس دیوبند به خاطر سرمایه‌گذاری وهابی‌ها، به اندیشه‌های وهابی نزدیکند.

این تحقیق به بررسی گوشه‌ای از این اختلاف‌ها و تضادها پرداخته است.

نوشتار پیش رو، در سه بخش تنظیم شده است. بخش اول به شناخت کلی دیوبندیه و وهابیت نظر دارد؛ بخش دوم دیدگاه علمای دیوبندیه و وهابیت و نیز نظر بزرگان دیوبندیه را درباره وهابیت بررسی شده است. بخش سوم نیز تضاد عقاید وهابیت و دیوبندیه را در زمینه توسل، زیارت قبور، شفاعت و حیات برزخی مقایسه کرده است.

هدف تحقیق:

اولاً: وهابیت ادعا می‌کنند که نماینده واقعی اهل سنت است.^۱ در حالی که میلیون‌ها نفر در مناطق مختلف جهان خصوصاً شبه قاره با افکار و عقائد وهابیت کاملاً در تضاد است.

ثانیاً: با توجه به حاکمیت و تسلط فرهنگی وهابیت بر مدارس دیوبندیه بسیاری از مردم گمان دارند که تمام تحصیل کردگان مدارس دیوبندیه وهابی هستند در حالی که طبق مدارک موجود از متون و نظرات علماء دیوبند اختلافات اساسی با وهابیت دارند. در این تحقیق به بررسی اختلافات و تضادهای دیوبندیه و وهابیت پرداخته شده است.

ضرورت تحقیق:

اولاً با توجه به شباهت‌هایی که در وهابیت و دیوبندیه وجود دارد برخی مسئولین که نگاه سطحی دارند و با یک نگاه به هر دو فرقه می‌نگرند و از تفاوت‌هایی آن دو فرقه اطلاع کافی ندارند ضرورت دارد که تفاوت‌های اساسی

۱. الاجنه الدائمہ للبحوث العلمیہ و الافتاء، ج ۲، ص ۲۰۰، جمعی از نویسندگان.

این دو فرقه روشن و تبیین گردد.

ثانیاً: تحصیل کردگان مدارس دیوبندیه متهم به وهابی‌گری می‌باشند در حالی که طبق مدارک موجود در متون و نظرات علماء دیوبند اختلاف اساسی با وهابیت دارند.

بررسی دیدگاه‌های دو فرقه دیوبندیه و وهابیت در این تحقیق کمک شایانی خواهد بود، برنامه ریزان فرهنگی و مبلغان و کسانی که در مناطق اهل سنت فعالیت دارند.

سؤال‌های تحقیق:

سوال اصلی

فرقه دیوبندیه و وهابیت چیست و آیا دیوبندیه انشعابی از وهابیت است؟

سوال‌های فرعی

۱- مهم‌ترین اختلافات فکری و عقیدتی وهابیت و دیوبندیه در چیست؟

۲- دیدگاه بزرگان دیوبند نسبت به وهابیت چیست؟

۳- دیدگاه بزرگان وهابیت نسبت به دیوبندیه چیست؟

۴- آیا تضاد و اختلافی میان وهابیت و دیوبندیه وجود دارد؟

۵- آیا بزرگان هر فرقه علیه فرقه دیگر کتاب یا مقالاتی نوشته‌اند؟

فرضیه تحقیق:

۱- دیوبندیه بخشی از اهل سنت است که عقاید جدیدی ارائه نکرده است.

۲- این فرقه، از وهابیت اثرپذیرفته ولی وهابی نیست؛ گرچه برخی از علمای آن

از وهابیت دفاع می‌کنند.

۳- میان دیوبندیه و وهابیت، تضادها و اختلاف‌هایی وجود دارد.

پیشینه تحقیق:

چنان که اشاره شد با توجه به اختلاف‌های اساسی دیوبندیه با وهابیت، بزرگان دیوبندیه مطالب و نقدهای بسیاری علیه وهابیت نوشته‌اند. از آن جمله، حسین احمد مدنی کتاب «الشهاب الثاقب» را در رد وهابیت نوشته است. خلیل احمد سهارنپوری کتاب «عقائد اهل سنت و جماعت در رد وهابیت و بدعت» را به تحریر کشیده است. یک پایان‌نامه هم در دانشگاه تهران به همت یکی از دانشجویان رشته تاریخ درباره دیوبندیه تدوین شده است.

امتیاز تحقیق حاضر: پرداختن به تضادها و اختلاف‌های دیوبندیه و وهابیت است.

روش تحقیق:

در این پایان‌نامه، به شیوه کتابخانه‌ای به بررسی موضوع پرداخته‌ایم و با مراجعه به کتابخانه‌های مختلف و استفاده از مطالب برخی پایگاه‌های اینترنتی اطلاعاتی را جمع‌آوری و تدوین کرده‌ایم.

بخش اول:

دیوبندیہ و وہابیت

فصل اول: دیوبندیہ

فصل دوم: وہابیت